

Temesi Ferenc

ÚJLIPÓTVÁROS

Marika

Szürke, mint az őszi hajnalok. Nála nem lehet korábban kelni. Kicsi, törékeny öregasszony, aki mint egy kapubálvány áll, és minden házukba igyekvőt alaposan kikérdez.

Borsodi parasztlány volt, aki Pestre jött munkát keresni. Postás-lány lett belőle. Azért nem írom, hogy kisasszony, mert semmi kisasszonyos nincs és soha nem is volt Marikában. Valamikor ő lehetett a házmester, de mire mi ideköltöztünk, már közös képviselő irányította a házat, s tömte meg a zsebeit állítólag.

Marika a tornacipőjében a legváratlanabb pillanatokban és helyeken bukkant fel a házban, miként egy nyughatatlan szellem. A kukák körül is szimatolt, nem lehetett csak úgy beletenni mindenfélét. A dobozok összehajtva a kuka mellé kerültek, mert az érték. Így volt a kidobni szánt ruhákkal is. Azt meg ő gyűjtötte. Az újságok, szórólapok katonás rendben álltak a márványlépcsők előtti pihenőpadon.

Mindenki kedvelte, de valamiért mégse szerették az emberek egyöntetűen, és ennek okai Marika macskái voltak. Leírhatatlan szaguk volt. Végül is a ház úgy döntött, hogy egyet megtarthat a kis, manó-szerű öregasszony. Ő Fricit, a környék kanmacskáinak rémét választotta. Frigyes minden tavaszon megvívott a területéért, és ha a konyhaablakunk alá vizelt, még a harmadikon is rohantunk becsukni az ablakot.

Marikának állítólag volt egy vőlegénye, de a lakástalanság miatt elmaradt a menyegző. A férfi ötvenhatban disszidált. Marika összeomlott. Sokáig maga alatt volt.

Rengeteg formális beszélgetést folytattunk vele, de többször meg is leptem. Tavaszodván ott állt a kapuban, és én, egy hirtelen ötlettől vezéreltetve, az első csokor, A.-nak vett ibolyát neki adtam.

Virágot a virágnak, mondtam.

Szólni se tudott a meglepetéstől.

Volt még egy kis magánbirodalma: az udvar, vagy ahogy ő nevezte, a kert. Egy igazán nagy hársfa, egy kisebb, nem tudom, milyen, több kicsi akác, hat-nyolc bokor aranyeső, nefelejcs, pázsitviola, mit tudom én, mi. A kertben dolgozgatva találta meg a nyugalmát. Fricivel szemben még az itt fészkelő gerléket is szerette és etette.

Na, ez a Marika tűnt el most a házból. Két napig eszméletlenül feküdtt, míg valaki rátalált. Azt se tudom, mi a baja, és visszajön-e még. Én várom, haza. Sejttem, hogy a kert pusztulása is közrejátszhatott a bajban: a szomszéd ház tűzfalát tatarozták, leigázva, letörve a bokrokat, fákat. Az állás, egy talicska lapáttal, néhány zsák döglött malter, még ma is ott van a meggyalázott kertben.

Mióta elment, a lift mellett egy felhívás van kiragasztva a közös képviselőtől, milyen trükkökkel jönnek be a házba a betörők. Hogyan jelölik meg fekete pöttyel, csillaggal, piros vonallal stb. (félezer éves módszerek) az éppen üresen álló lakást, hogyan ellenőrzik kéthetenként, míg el nem jön az akció ideje. Magam is elzavartam pár tippsztert. De annyit, mint Marika, nem fogok soha.

Üzenet a liftből

Öreg lift a miénk. Kicsi és kulcsos. Ha valaki le akarna menni vele, előbb le kéne gyalogolnia a földszintre. Mint egykori liftmentő mondom: nem szeretnék benne rekedni egy percig se.

A múltkor egy élteőbb hölgygel mentünk együtt. Három éve lakunk itt, de még nem találkoztunk.

Én itt vagyok már vagy ötven éve. Én vagyok a legrégebbi lakó, mondta, amikor megkérdeztem, hányadikra óhajtja. Ilyen nagydarab lakó, mint maga, nem lakott még ebben a házban, tette hozzá. Mondta mindezt egy száztizenhét kilós, pocakos, tokás embernek, akiben egy sovány kamasz lakik. De még nem volt vége.

És hol lakik maga?, kérdezte.

A harmadikon, a sarokban.

Ó, ahol szegény Katicáék!, sóhajtott fel.

Tessék?, kérdeztem.

Tudja, maguk előtt a Katicáék laktak ott. A Katica kiugrott a konyhaablakon, és meghalt. Mert a férje, aki Joseph Conrad fordítója volt, a halálba szekálta. De úgy látszik, szerette: utána halt.

Mondta, és kiszállt a másodikon.

Ez az év is jól kezdődik, gondoltam magamban a második és a harmadik között.

Sétáltatás, szobrászok gödörben

Újabban esténként sétákat teszünk a környéken, mert az mégse lehet, hogy egy ember elfelejt gyalogolni. Este szép a Szent István park, a kutyáival, a szerelmespárjaival és hajléktalanjaival. Életemben először hívtak a bunkófonomon.

Jancsival, egy szobrász barátommal a Kánaán kisvendéglőben beszélünk meg találkát, ami épp útba esett hazafelé. Jancsi kipakolt: az Erzsébet téri gödörben (parkban) szerveztek kiállítást huszonnégy résztvevővel. Mindenki maga állta az előállítási költségeket, Jancsi félmillió adósságba verte magát, hogy bronzba öntethesse a szobrát. Olyan százötvenmillió gesztust tettek az országnak, a városnak, hazánk európai uniós csatlakozása alkalmából. Egyedül az NKÖM nyúlt a zsebébe (másfél millió), és vállalta a többmillió szállítási költségeket. Oda. A megnyitót persze Schiffer János, Budapest főpolgára (mert minek lenne ő mestere?) mondta, mert az talán megy neki. Csak a pénzről ne beszéljenek ezek az éhenkórász szobrászok. Jancsi mint szervező és pr-os, napok óta csak egy-két órát alszik. Jó, hogy nem ájult el a kimerültségtől, mint szegény amerikai főtiszt a bagdadi sajtótájékoztatón, amikor elmondta, hogy minden a legnagyobb rendben van.

Magyalerdő

Újabban mind többet fordulok elő a magyarul Hollywoodnak nevezett kiskocsmában, magyarul bar-ban. Főként taxisok járnak ide, meg mindenféle más, színes figura.

Peti mondta egy kollégájáról, aki néha többet iszik a kelleténél, de vág az agya, mint a penge:

Sokan szeretnék tudni, amit ő naponta elfelejt!

Egy év elmúlt

Jó, ha néha az ember új nyomtatót vesz. Például talál a régi alatt egy évvel ezelőtt érkezett levelet. Egy etnográfustól kaptam, Juhász Katalintól, aki a XIII. kerületi néprajzi gyűjtemény igazgatója, helytörténész. Most, hogy fölhívtam, kicsit meglepődött, de nem nagyon. Mit ad Isten: ő épp a harmadik gyermekét várja. És olyan csodálatos, aszfalton termett gyermekmondókát küldött nekem:

Zsemle utca

Ötödik kerület
Kisbaba született
Oá, oá, á á á.

Anyucika kérem, cumóka kell,
Cumóka nélkül nem alszom el.
Cumóka a számban, én meg az
ágyban.
Oá, oá, á á á.

Apucika kérem, pofonka kell,
Pofonka nélkül nem alszom el.
Pofonka az arcomon, én meg a
plafonon.
Oá, oá, á á á.

Nagymama kérem, ötezres kell,
Ötezres nélkül nem alszom el.
Ötezres a zsebemben, én meg a
Ligetben,
Oá, oá, á á á.

Az utolsó versszakot nem idézném, kedves olvasóim érzékenységet ismerve. (A gyerekek nem ismerik a prűdériát.) Idézném viszont a Helytörténeti Gyűjteményben (XIII. Váci út 50.) látható kiállításról, a Frankl Aliona (sic!) fotóművész képei mellé fűzött néhány mondattos szakmai vallomásokat, életfilozófiát. A tárlat ugyanis az újlipótvárosi mesterekről szól, sajnos nyáron zárva tart.

Fuchs János faesztergályos

Ha megcsinálok valamit, örülök neki, igaz, hogy kérges a tenyerem, meg hetvenkilós fákat emelgetek, de a sikerélmény többet ér a fizetésnél.

Zollner Gyula cipész

Ez olyan sziszifuszi munka, de változatos. Minden cipő másfajta javítást igényel. Ha sikerül jól megjavítani, elégedett vagyok, ez a szép benne.

Hermann Zsigmond lakatos

Ma a fizikai munkának nincs becsülete, a kék köpeny kiment a divatból. Fontos a test és lélek folyamatos edzése, különben elsatnyul. A csavar, a gép is berozsdásodik, ha nem használják.

Anyalai Pál köszörűs

Ha ráütsz egy késre, már tudod, milyen anyag, hogy kell élezni. A borotvaélezés a legnagyobb feladat. Ahhoz lélek kell.

Zsunk Sándor autóvillamossági szerelő

A villamosság nagyon érdekes szakma, mindennapos kihívás. Nagy találékonyságot igényel egy-egy alkatrész megjavítása, pótlása.

Donkó Gellért szabó

Olyan ez, mint a szobrászat. Egy téglalap alakú szövetből egy púpos vagy egy pocakos emberre is teljesen passzoló fazont kell kialakítani. Ez a szakma szépsége és egyben nehézsége is.

Várhegyi Éva kalapos

Mi minden kalapot kézzel dolgozunk ki. Nálunk nem a tömegtermelés, hanem az egyedi kiszolgálás dívik.

(Ha már itt tartunk, megemlíteném *Marác Csaba kalapos- és sapkás-mestert*, a Pozsonyi útról. Amint beléptünk A.-val hozzá, megkérdezte, hányas a fejméretem. Ötvennyolcas, mondtam tétován. Már ment is fölfelé a raktárba. Hatvankettes, mondta ki az ítéletet, és letett előbem egy kalapot. Fölvettem, pont jó volt. Azóta is abban járok, alig várom az őszt, a telet.)

Nagy István szűcs

Ha lenne sok pénzem és szép anyag, amiből dolgozhatok, kitalálhatnék és elkészíthetnék az elejétől a végéig egy-egy új fazont. De annak is lehet örülni, hogy egy ilyen ronda, kopott mormotabundából, amit a kukába akartak dobni, újra és újra szépet tudtam kihozni.

Sáska Géza preparátor

Ez egy céhes állapot: abszolút mértékben a XIX. századi technika az uralkodó. A tömőanyag fagyapot, az üvegszemet is kézzel festik, így a preparált állat szinte ránéz az emberre.

Püspök Anita dekorátor

Álmaimat váltom valóra minden egyes elkészített tárgyban. Hiszem, hogy a mikrokörnyezet hatással van az emberi lelkivilágra.

No, lám. Az igazság és a becsületes mesterség egy év múlva is érvényes. Írók között szoktam azt mondani koccintáskor:

Isten áldja a tisztas ipart!

Ibolyka néni

A szomszédom, a drága Ibolyka néni, váratlan ajtónyitásaival a frászt hozza az emberre, de ez nem baj, mert egy betörőre is a frászt hozná. Annyit tudok róla, hogy erdélyi származék, aktív éveiben orvos volt, és most volt nyolcvanöt.

Azt mondja nekem múltkor, nagy titokzatosan:

Tudja, én is regényt írok ám!

Tényleg?, kérdem, miközben a zárral bajlódok.

Bizony, mondja. Szövetség a címe.

Valóban? (A fene ebbe a zárba!)

Igen. A Borgia pápákról szólna, tudja. Az ő szövetségükről a Sántánnal.

Igen? (Erről a vacak kulcsról leesett a színezője, persze hogy a másik kulccsal kell nyitnom, ez a kapukulcs.)

Csak tudja, van egy kis bibi. A Vatikán nem hagyná. Az ujját az ajkai elé teszi. Pszt!

Mindent értek. Nem könnyű helyzet, mondom. (Na, végre az egyik záron már túl vagyok.)

Ja, meg már nem is tudok írni. Olvasni se tudok már a szememmel.

Akkor mondja magnóba, súgom talányosan, és eltűnök a lakásajtó mögött.

Frankie goes to Hollywood

Ez a Frankie én vónék, nem az atomháború veszélyeire figyelmeztető zenekar. Egy egyszemélyes zenekar vagyok. A Magyalerdő (Hollywood) nevű kocsmában (pardon: sörbár) nagyeszű emberekkel találkozni. Dezső bácsi, a pincér azt mondta:

Tudod, az ész csodálatos szerszám. Ahogy fölébredsz, vág, mint a borotva. Amíg be nem érsz a munkahelyedre.

Cipó meg, aki nem restell kék munkászubonyban, -gatyában járni, így szólt:

Az az igazság, hogy bútorkereskedő akartam lenni. Jól is ment a bolt. Csak az volt a baj, hogy saját bútoraimat adtam el.

Melódia

Kevés boldog történet van ezen a világon. Hát még az irodalomban! Pedig minden történet nagyon egyszerű. Vagy pedig nagyon bonyolult. Vagy egyik se, vagy mindkettő.

Ezeket a bölcsességeket az Ír Menekült Ablakpucolók Magazinjában olvasta Újlipótvárossy, aki nemcsak lakhelyet (Bp. II. kerület, Országút), de nevet is cserélt (Országúthyról magyarosított).

Egy régi osztálytársnője hívta fel az új számán (egy volt osztálytárs mindenről tud). Arra emlékezett, hogy eredetileg egy munkaközvetítő (magyarul „menpóver”) irodában dolgozott a csaj, de az már új volt neki, hogy egy nemzetközi cégnél személyzetis. Egy adminisztratív munkatársra azért van szükség, hogy a többiek dolgozhassanak, míg ő beszél a klienssel, gondolta Újlipótvárossy. Azt tudta, hogy a gondolkodást és a foglalkozást sose szabad összekeverni.

Akarsz nevetni?, kérdezte gimnáziumi osztálytársa.

Túláradoan vidám vagyok így is, mondta Újlipótvárossy.

Találkozzunk! Összegyűjtöttem neked egy rakás önéletrajzot és kérelmet. Betegre röhögöd magad!

Én egészségesre akarom.

Azt is lehet.

A „Mosselen” nevű belga sörözőben találkoztak. Az Újlipótváros tele volt kocsmákkal, de ez nemcsak sörválasztékával, hanem felséges és szépművészetiileg is értékelhető ételei miatt is Újlipótvárossy kedvence.

Arcok az időben

Újlipótvári szomszédom, akihez nem is oly régen... (stb.), igazi, hálóra került halász. Mostanában megajándékozott egy webről nyomtatott, tízoldalas anyaggal, amely a zsidó látnivalókat sorolja fel Budapesten. Nem értettem, miért teszi. Aztán elolvastam. Mint ahogy Rich Cohen *Kemény zsidók* című könyvét is, amely a brooklyni zsidó maffiáról szól, és többek közt azt írja benne:

„A zsidók megelőzték az olaszokat: előbb emigráltak ide, előbb vettek részt a szervezett bűnözésben, és előbb szálltak ki belőle.”

Nekem a vészidőszakkal az egyik legnagyobb bajom az volt: miért hagyták ezek az emberek, hogy lemészárolják őket? És akkor azt olvasom G.-tól, a szomszédtól kapott anyagban arról a házról, amelyben most lakunk:

„1944. december 29-én 81 zsidó ellenállót öltek meg az SS-ek a házban.”

Sorsuk nem volt kétséges, de legalább nem haltak meg (h)arc-talanul.

Deprimálóak vagyunk

Bächer Iván a Népszabóból csak nem engedi magát szeretni. Így ír a négyes-hatos villamosról: „Ma már a magam korabeli – és persze: társadalmi állású – gyalogos vagy tömegközlekedő Budapesten még véletlenül sem lelhet ismerősre. Csak egy kicsit is jobban szituált polgár már benn a városban nemigen lakik, ha pedig dolgát végezni kényyszerül, szigorúan csakis autóba száll. És bizony igaza is van: eléggé deprimáló az utazóközönség például a hatoson is. Diákokon és nyugdíjasokon kívül az a bizonyos lecsúszott és megkapaszkodni nem képes egyharmad utazik ott.”

Azaz mi. A közalkalmazottak, tanárok, mérnökök, kisvállalkozók, egészségügyiek, átképzősök, egyszerű melósok, eladók, vevők, autófóbiás vagy csak kíváncsi szabadfoglalkozásúak, mindenféle kétes egzisztenciájú alkalmatlanok, kistisztviselők, nagy egyetemi oktatók, pályakezdők és pályaelhagyók, villamosozó gyerekek, autójukat a parkolóban hagyók, na és persze újságírók. A „nép” nevével kezdődő újságírói közül is számosan. Mi, csüggesztőek. Akiket nem ismer senki.

A 6-os villamoson hallottam

Az egyik nő: Nem tudom, mit vegyek a Jancsinak születésnapjára.

A másik nő: Miért nem veszel neki egy könyvet?

Az egyik nő: Hát, van már neki egy.

Ha Jancsi könyvtára leég, a másik könyve feltehetően egy gyermekori kifestőkönyve lesz majd, az is érintetlenül.

A járdánálló

A járdánálló első kérdése az jó Újlipótvárosban, hogy hol van a Tatra utcában egy merdcsőjavító, mert lerobbant a kocsija. Schol, mondja az ember. A második kérdése az, hogy nem adnánk e kölcsön trélerre. Nem, mondja az ember. De itt hagyom a mobilomat, mondja a járdánálló. Akkor sincs pénzem, mondja az ember. Már továbblépne az ember, amikor a járdánálló felteszi az utolsó kérdést: Nincs egy mobilja véletlenül? Na, akkor kell továbbmenni.

Újlipótvári kép I.

A Csanády utcában olvasható falfirkák egymás utáni házakon (ugyanaz a kéz):

Európa? Csángók! Szent László! Körösi Csoma! Ébredj, megtiport nép!

A cukrászda mellett házimester külsejű öregember mondja egy öregasszonynak:

Én nem tartozok semmilyen szervezett politikai erőhöz se. Én eszedésszes vagyok!

Újlipótvári kép II.

„Az úgynevezett új Lipótvárosról nem veszek tudomást, számomra nincs a világon. Nem ismerem lakosait, nem találkoztam velük. Az a gyanúm, hogy valamennyi lakásában pszichoanalízissel foglalkoznak, és gyalázatosan főznek.”

Ezt egy echte lipótvárosi, a nagy író, Hevesi András írta le. Én, aki egyre több újlipótvárit ismerek, állíthatom, hogy nincs annyi pszichiáter, és a legtöbb helyen jól főznek. Az utcánkban meg van egy bolt is: „Országos Autonóm Ortodox Hitközség rabbi felügyelete alatti Marhahús és Baromfi Árusítás”.

Engem csak egy újlipótvári lakos zavar, egy rozoga, de Saljapin hangerejét bitorló öregember, aki zimankóban és kánikulában, előre ki nem számítható időpontban kiáll az erkélyére, és onnan üvöltözik az alatt elhaladó újlipótvárosi és angyalföldi népre:

Mocskos cigányok! Pizkos zsidók! És így tovább a gyilkostól a pénzhamisítóiig.

De csak egyszer jöjjön le az utcára, Géza bácsi!

Géza bácsi under attack

Már írtam utcánk terroristájáról, a mocskolódva az erkélyről üvöltöző Géza bácsiról. Az amerikai tragédia másnapján, szeptember 12-én is kiállt az erkélyre, és rázendített. Ekkor váratlan dolog történt. Ablakok pattantak fel, és komoly, vastag férfihangok fenyegették meg életveszélyesen az öreget. Egy kő repült az ablakába. Úgy látszik, a Visegrádi utcába is elérkezett a Végtelen igazság. (Amikor a hálón kerestem a hadműveletet első, eredeti nevén, Baba Ehmet vallásalapító bölcselelő weblapja jött be elsőnek.)

Ilyet csak a Két Korsóban hall az ember

Te voltál már tengeribeteg?
Úgy érted, vízen?

A zöld ág

Dehogyan egy épület befejezéséről szól a mese! A mese mindig az emberről szól. Az ember tíz évig mártírként tűrte, amit a Mártírok útjával és vele csináltak. Aztán elköltözött Újlipótvárra, és azt hitte, megváltotta a békéjét. Súlyosan tévedett. A (négyemeletes) házzal szemben, amelybe költözött, egy kétemeletes, szép, régi épület állt, három madárdísszel, melyekről vendégeinek véleménye megoszlott. Volt, aki azt mondta, gólyák, volt, aki gulipánra szavazott.

A három madár pelikánt szeretett volna ábrázolni, nem azért, mert a régi magyar irodalomban azt hitték, ennével táplálja fiókait, hanem mert valamikor itt volt a Pelikán Mosoda. Ma egy piac- és közvéleménykutató-intézet működik az épületben – ők terjeszkednek. Hová? Hát fölfelé. Két emeletet. Ha elbírja a régi ház. Elbírja. Csak én fogok megkergülni addig. Mert én vagyok az az ember, aki az Újlipótvárosba költözött. Én nem tudok a nyáron dolgozni az építkezéstől.

Erre az írásra már régóta készültem, egész más okból. Eddig, ha kinéztem az ablakon, az épületben dolgozókon kívül (egy szőke lány, akinek a légkonditól állandóan csöpög az orra, de nem mer szólani) az épület tetejére, távolabbi házak tűzfalaira, lichthófjaira és kéményeire láttam. Az egyik kéményből egy ágacska nőtt ki, zölden, mint a remény. Sokat gondoltam rá, jövődó sorsára, amely már rég meg volt írva, mint az enyém.

(Napút, 2005/9.)

TEMESI FERENC 1949-BEN SZÜLETETT SZEGEDEN. PRÓZÁT ÍR. JÓZSEF ATTILA-DÍJAS.